

BARANDIARAN'EGAZ BERBAZ

AITZOL

Donosti'ko gudaldia galdu eta Irun'ekoa asi zanean etorri zan Belok'eko monastegira Jose Arstimuño (Aitzol), 1936-09-25 egunean. Atxe gengozan, diño Barandiaran'ek. Gure alkar izketak gudeari buruz izaten ziran.

Ille orren 27n. egunean luzaro berba egin neban Aitzol'egaz: Guda asi zanetik eta Gipuzkoa'tik urten arte alegin aundia egin eban euskaldunak orduko gobernuaren aurka joan ez zeitezan. Eritxi ona eukan guda asi ebenai buruz eta ez eban uste euskaldunen aurka egozanik.

Donostia'n alegin aundia egin eban matxin-zaleak salbatzen. Gorriak euren billa, espetxeetatik atera eta ilteko asmoaz, etorten ziranean, Aitzol'ek eurak salbatzeko alegiña egiten eban eta salbau be egin ebazan Juan Olazabal, Enrike Zulueta eta emaztea eta beste asko. Zerrenda eder bat egin lei gure abertzaleen laguntza artu eben eskoitarrakaz Motriko'ko Kondea (Dr. Areltza) euren artean dala.

Gaur katedrala dan eleizearen azpian egozan fazisten izkilluak eta orduko parrokoak eskatu eutson Aitzol'eri izkillu areik andik ateratzea lortzeko. Egun beratan lortu eban ateratze ori.

Gero Iparraldera joan zan Aitzol eta euskaldunengandik gudea alboratzeko alegintzen jarraitu eban. Naparroa'ko guda-agintariakaz berba egiteko Bera'n alkartzea eskatu eban, baiña erantzuna au izan zan: -"Aristimuño ori baitu egizue". Albistea emon eutsoenean barriro joan zan mugearen beste aldera. Orduan konturatu zan zer jazoten zan guda sortu ebenen inguruan euskaldunen aurka.

Aitzol ziur egoan Franco'k guda irabaziko ebala eta oiñarria onetan ipinten eban: Europa'ko laterri guztiak, Errusia izan ezik, bere alde eukazala.

Urrillaren 5n. egunean Belok'en erretiro-eguna egin zan eta abatak guztiak dei egin eutsen kafea artzera. Abade guztiak egozan euskaldunen aurka, oneik komunistakaz bat egin ebelako eta erlejiñoaren alde etorren Franco'ren aurka egozalako. Arstimuño'k au esan eutsen: "Euskaldunen aurka gudea egin ebala Franco'k eta euskaldunak euren buruak zaintzeko jarri zirala erkal edo errepublika-zaleen alde. (Espana'ko gotzaiñak eta Europa'ko giroak okerrera biurtu eban erbestekoen eritxia).

Belok'en illebate geiago egotea eskatu eban Aitzol'ek eta baimen ori emon be egin eutson Abatak

Urrillaren 9n. egunean Baiona'ra joan zan Aitzol eta batera Barandiaran be Sara'ra. Urrillarren 17n. egunean Barandiaran Sara'tik Belok'era urteteko egoala jakin eban onek matxin-zaleak Aitzol itxasoan arrapau ebela.

Zerbait geiago esan daigun Aitzol'en baitze oneri buruz.

Aldi aretan Aitzol apur bat deslai ebillan eta Galerna itxas-ontzian etorren Iparraldetik Bilbao'ra eta bidean arrapau eben 1936-09-17 egunean. Ernani'ra eroan eben eta antze il be tiroka, berrogei urtekoa zala.

ONDORENAK

Auxe da Rafael Eriz'ek dakarren testigantza: Abertzale ez diranak esan dauste eta neuk be egizat daukat, euskal abertzaleak gudara sartu ez ba'ltzaz, gure eleiza eta lekaide-lekaimeak eta euren etxeak aurrean erabiliak izango zirala eta gure abade eta lekaide-lekaime ta katoliku asko eraillak izango zirala Bizkai eta Gipuzkoa'ko erri guztietan".

Belok'eko mai aretan beragaz egozanak be batera etozan (1936-09-26'an, Belok'en)

Gaur onartzen dogu eritxi ori?

Egia da, guda-aurretik Euskalerrian ez zirala egin kalte ain ikaragarriak, gitxienez abertzaleak aginpidea artu ebenetik.

Zergaitik ori? Eleizak naiz erritarrak zaintzen Eusko Jaurlaritzaren ertzaiñak egozalako.

Asieran, arazoa kontuan artu arte, ainbat kalte eta erailketak egin ziran "milizianu" españatarrak egille zirala. Eurak egin eben, esaterako, "Kabo Kilates" itxas-ontziko erailketa. Emen il ebezan Mungia'ko Basozabal anaiak, naizta abertzaleak gertu agertu laguntzeko. Eurak ez ei eben nai izan laguntza ori. Kartzela batzutan be izan ziran erailketak.

Baiña euskaldunak euren eskubideak artu ebezan ezkerro, alboratu ebezan "milizianu" areik eta garbi jokatu eben. Euskaldunak ez eben iñor erail, epaikundeak eginda be ez.

Euskalerria Franco'k menperatuta gero jazotakoen erantzukizuna beste batzuk dauke, españatarrak edo onein alde jarri ziran euskaldun faltsoak. Eta ez da erantzukizun makala.

Castro Albarran abade españatarrak idatzi eban "Este es el cortejo" deritxon liburu lotsagarria. Onek euskaldunen aurka esan-alak esaten dauz liburu orretan eta orrialde baten jazokizun au dakar: Guda bizi egoala, Jose Antonio Agirre bere maian ei egoan eta eriotzara epaitu batentzat parkemena eskatu ei eutsoen eta Agirre'k Castro Albarran'ek diñoa-ñez, auxe esan ei eban mai-gaiñean eukan kurutzeari begirata: "Parkatuko dausat onek esaten ba'daust." Eta diño idazleak: "Kurutzeak, antza, gauza gitxi esaten eutson Agirre jaunari".

Iñok ez dauko eskubiderik izen ona orrelan kentzeko. Guztiok dakigu Agirre'ren sinismena noraiñokoa zan.

Jazokizun au guzurrezkoa dana argi dago. Ez dago ezer azaldu bearrik.